

دانشگاه شهید چمران اهواز

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

شماره پایان نامه: ۹۲۶۰۱۲۴

پایان نامه دکتری زبان و ادبیات فارسی

گرایش زبان و ادبیات فارسی

عنوان:

تحلیل انتقادی شعر ستایشی تا پایان قرن هشتم

استاد راهنما

دکتر نصرالله امامی

استاد مشاور

دکتر منوچهر تشکری

نگارنده

آرش امرایی

دی ماه سال ۱۳۹۲

تقدیم بہ: ہمسرم

«شریک آلام و مایہ می فراغتم».

مشکر و قدردانی

پیش از هر چیز ضروری می‌دانم از همه‌ی کسانی که در طول سال‌های تحصیل به بنده یاری رسانده و مشوقم بوده‌اند، پاسکزار می‌کنم. از استاد دکتر نصرانده امامی که بزرگوارانه و گریانه ساعات و دقائق ارزشمند خود را در طول دوره‌ی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری برای ترقی اینجانب صرف کرده‌اند، صمیمانه تشکر می‌کنم. از استاد محترم مشاورم جناب آقای دکتر منوچهر شکر می‌کنم که از راهنمایی‌های سیاستی ایشان بهره‌برده‌ام، پاسکزارم. از همه‌ی استادان گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شهید چمران که هر کدام به نحوی هدایتم کرده‌اند و گریه‌ی رازگار تحصیل‌گشوده‌اند ممنونم. از همه‌ی کارکنان دانشکده ادبیات نیز که در طول ده سال تحصیل در این دانشکده، زحماتشان داده‌ام قدردانی می‌کنم.

فهرست مطالب

کلیات پژوهش	۱-۳
مقدمه	۴
۱- فصل اول: درآمدی بر ادبیات ستایشی	۸-۴۸
۱-۱- ستایش	۹
۱-۲- ویژگی‌های ادب درباری	۱۱
۱-۳- اهداف شعر ستایشی	۱۴
۱-۴- ادوار شعر ستایشی	۱۵
۱-۵- مضامین شعر ستایشی	۱۶
۱-۶- زمینه‌های اجتماعی شعر ستایشی	۱۷
۱-۷- بهره‌ها و فواید شعر ستایشی	۱۹
۱-۸- شاعران ستایشگر	۲۲
۱-۹- دیدگاه شاعران در مورد شعر ستایشی	۲۴
۱-۱۰- تأثیر شعر عربی بر شعر ستایشی فارسی	۲۶
۱-۱۱- داوری در باره شعر ستایشی	۲۸
۱-۱۲- تاریخ شعر ستایشی	۳۰
۱-۱۳- سیر تحول شعر ستایشی	۳۱
۱-۱۴- قالب شعر ستایشی	۳۴
۱-۱۵- انواع شعر ستایشی	۳۵
۱-۱۶- ساختار اشعار ستایشی	۳۷
۱-۱۶-۱- تشبیب، نسیب، تغزل	۳۸
۱-۱۶-۲- تخلص	۴۱
۱-۱۶-۳- بخش ستایشی قصیده	۴۴
۱-۱۶-۴- شریطه و دعا	۴۶
۲- فصل دوم: شعر ستایشی در دوره‌ی سامانیان	۴۸-۶۶
۲-۱- شعر ستایشی دوره‌ی سامانی	۴۹
۲-۲- ویژگی‌های شعر ستایشی و شاعران ستایشگر در دوره‌ی سامانی	۵۰
۲-۳- رودکی	۵۴
۲-۳-۱- زبان شعری رودکی	۵۵

- ۵۶..... ۲-۳-۲- مضامین شعر رودکی
- ۵۷..... ۳-۳-۲- ممدوحان رودکی
- ۵۸..... ۴-۳-۲- اشعار ستایشی رودکی
- ۵۹..... ۵-۳-۲- ویژگی‌های زبانی اشعار ستایشی رودکی
- ۶۰..... ۶-۳-۲- ویژگی‌های بیانی اشعار ستایشی رودکی
- ۶۲..... ۷-۳-۲- موسیقی شعر رودکی
- ۶۴..... ۸-۳-۲- شیوه‌های ستایش رودکی
- ۶۵..... ۴-۲- نتیجه

۳- فصل سوم : شعر ستایشی وشاعران ستایشگر در دوره‌ی غزنویان..... ۲۲۹-۶۷

- ۶۸..... ۱-۳-۱- شعر ستایشی در دوره‌ی غزنوی
- ۶۹..... ۲-۳-۱- ویژگی‌های شعر ستایشی در دوره‌ی غزنوی
- ۷۳..... ۳-۳- فرخی سیستانی
- ۷۴..... ۱-۳-۳- ساختار قصاید ستایشی فرخی
- ۷۵..... ۲-۳-۳- تغزل و مقدمه‌ی قصاید ستایشی فرخی
- ۷۸..... ۳-۳-۳- گریز از مقدمه و تغزل به ستایش
- ۷۹..... ۴-۳-۳- پیکره‌ی ستایشی قصاید فرخی
- ۸۱..... ۵-۳-۳- شریطه و دعا در قصاید ستایشی
- ۸۳..... ۶-۳-۳- ساخت روایی و گزارشی اشعار ستایشی فرخی
- ۸۴..... ۷-۳-۳- تکرار مضامین در اشعار ستایشی فرخی
- ۸۵..... ۸-۳-۳- معانی و مضامین اشعار ستایشی فرخی
- ۸۷..... ۱-۸-۳-۳- توصیف کرم و بخشش ممدوح در قصاید ستایشی فرخی
- ۸۸..... ۲-۸-۳-۳- برخوردبا مخالفان ممدوح و ذمّ ایشان
- ۸۹..... ۳-۸-۳-۳- اشاره به بزرگان و افراد مقبول جامعه
- ۹۰..... ۴-۸-۳-۳- توصیف ممدوح
- ۹۱..... ۹-۳-۳- فواید و نکته‌های مثبت ستایش‌های فرخی
- ۹۱..... ۱-۹-۳-۳- اشارات تاریخی
- ۹۲..... ۲-۹-۳-۳- جنگ در دشت «کتر»
- ۹۲..... ۳-۹-۳-۳- جنگ با «رای کالنجر»
- ۹۳..... ۴-۹-۳-۳- سفر به ری و عراق

- ۹۳.....۳-۳-۵-۹-۵ اشاره به اوضاع مملکت پس از مرگ محمود
- ۹۴.....۳-۳-۶-۹-۶ اشاره به جنگ مسعود با علی تکین
- ۹۴.....۳-۳-۷-۹-۷ اشاره به بازگشت میمندی به وزارت
- ۹۵.....۳-۳-۸-۹-۸ اشاره به جنگ کرمان
- ۹۵.....۳-۳-۹-۹-۹ اشاره به عهدنامه‌ی منوچهر با مسعود غزنوی
- ۹۶.....۳-۳-۱۰-۹-۱۰ ذکر سفر محمود به سپاهان
- ۹۶.....۳-۳-۱۱-۹-۱۱ اشاره به بستن پل بر جیحون
- ۹۶.....۳-۳-۱۲-۹-۱۲ اشاره به فرار کردن علی تکین
- ۹۷.....۳-۳-۱۳-۹-۱۳ اشاره به پیدا شدن کان زر
- ۹۷.....۳-۳-۱۴-۹-۱۴ اشاره به جنگ محمود در سیستان
- ۹۸.....۳-۳-۱۵-۹-۱۵ بیان نکاتی پیرامون ایلک خان
- ۹۸.....۳-۳-۱۶-۹-۱۶ اشاره به چند فتح دیگر محمود
- ۹۹.....۳-۳-۱۷-۹-۱۷ ذکر ماموریت ابوالقاسم حصیری به ترکستان
- ۹۹.....۳-۳-۱۸-۹-۱۸ اشاره به مسائل مربوط به وزارت احمد بن حسن میمندی
- ۱۰۰.....۳-۳-۱۹-۹-۱۹ ذکر یک نکته تاریخی در خصوص فرخی
- ۱۰۰.....۳-۳-۲۰-۹-۲۰ توصیف فتح سومنات
- ۱۰۲.....۳-۳-۲۱-۹-۲۱ اشاره به فتح قلعه لدرؤه
- ۱۰۲.....۳-۳-۲۲-۹-۲۲ اشاره به فتح قلعه چیکودر
- ۱۰۳.....۳-۳-۲۳-۹-۲۳ اشاره به فتح شهر نهرواله
- ۱۰۳.....۳-۳-۲۴-۹-۲۴ اشاره به فتح شهر مندهیر
- ۱۰۳.....۳-۳-۲۵-۹-۲۵ اشاره به فتح قلعه دیولواره
- ۹۳.....۳-۳-۲۶-۹-۲۶ اشاره به فتح قلعه کندهه
- ۱۰۴.....۳-۳-۲۷-۹-۲۷ اشاره به مصالحه محمود با خان ترکستان
- ۱۰۵.....۳-۳-۲۸-۹-۲۸ اشاره به فتح خوارزم و جرجانیه
- ۱۰۶.....۳-۳-۲۹-۹-۲۹ اشاره به تسلط غزنویان بر ری
- ۱۰۶.....۳-۳-۳۰-۹-۳۰ اشاره به فتح مکران و جنگ های کرمان، ری و همدان در
- ۱۰۷.....۳-۳-۱۰-۱۰-۱۰ حفظ زبان فارسی
- ۱۰۹.....۳-۳-۱۱-۱۱-۱۱ بهره‌های بلاغی و فنون ادبی در سروده‌های ستایشی فرخی
- ۱۱۰.....۳-۳-۱۲-۱۲-۱۲ پند و نصیحت به مملوح

- ۱۱۱..... ۱۳-۳-۳-نکته‌های ضد ارزش در اشعار ستایشی فرخی
- ۱۱۲..... ۱-۱۳-۳-۳-بیان مسائل خلاف واقع
- ۱۱۴..... ۲-۱۳-۳-۳- سکوت در مقابل اخلاق‌های ناپسند محمود غزنوی
- ۱۱۵..... ۳-۱۳-۳-۳- سکوت در مقابل بی‌تدبیری‌های محمود غزنوی
- ۱۱۷..... ۴-۱۳-۳-۳- توجیه خود رأی بودن مسعود غزنوی
- ۱۱۸..... ۵-۱۳-۳-۳- توجیه بی‌ثباتی رأی مسعود غزنوی
- ۱۱۹..... ۶-۱۳-۳-۳- سکوت در مقابل خساست و طمع ورزی مسعود غزنوی
- ۱۱۹..... ۷-۱۳-۳-۳- سکوت در مقابل بی‌لیاقتی امیر محمد بن محمود غزنوی
- ۱۲۰..... ۸-۱۳-۳-۳- درخواست از ممدوح
- ۱۲۰..... ۹-۱۳-۳-۳- تحقیر خود در برابر ممدوح
- ۱۲۱..... ۱۰-۱۳-۳-۳- تحقیر پهلوانان و اساطیر کهن
- ۱۲۳..... ۱۱-۱۳-۳-۳- ترک ادب شرعی
- ۱۲۴..... ۱۲-۱۳-۳-۳- اغراق‌های بی‌وجه
- ۱۲۵..... ۱۴-۳-۳- نتیجه
- ۱۲۷..... ۴-۳- عنصری
- ۱۲۷..... ۱-۴-۳- اشیوه‌ی شاعری عنصری
- ۱۲۹..... ۲-۴-۳- اشعار ستایشی عنصری
- ۱۳۳..... ۳-۴-۳- زبان شعری ستایش‌های عنصری
- ۱۳۳..... ۴-۴-۳- ساختار شعر ستایشی عنصری
- ۱۳۴..... ۵-۴-۳- عناصر بیانی شعر عنصری
- ۱۳۶..... ۶-۴-۳- موسیقی شعر عنصری
- ۱۳۸..... ۷-۴-۳- لحن حماسی شعر ستایشی عنصری
- ۱۴۰..... ۸-۴-۳- شیوه‌های ستایش و مضامین ستایشی شعر عنصری
- ۱۴۰..... ۱-۸-۴-۳- استفاده از نام و لقب ممدوح
- ۱۴۰..... ۲-۸-۴-۳- دشمنان ممدوح در شعر ستایشی عنصری
- ۱۴۲..... ۳-۸-۴-۳- مقلوب کردن صفات
- ۱۴۲..... ۴-۸-۴-۳- توصیف ممدوح با صفات پسندیده
- ۱۴۳..... ۵-۸-۴-۳- بیان اتفاقات روزمره
- ۱۴۴..... ۶-۸-۴-۳- توصیف در شعر ستایشی عنصری

- ۱۴۵..... ۹-۴-۳- بهره‌های تاریخی شعر ستایشی عنصری
- ۱۴۵..... ۱-۹-۴-۳- جنگ اول محمود
- ۱۴۶..... ۲-۹-۴-۳- محمود و ابوالحارث سامانی
- ۱۴۷..... ۳-۹-۴-۳- جنگ گرگانج (خوارزم)
- ۱۴۷..... ۴-۹-۴-۳- جنگ غرجستان
- ۱۴۸..... ۵-۹-۴-۳- جنگ پیشاور
- ۱۴۸..... ۶-۹-۴-۳- جنگ سیستان
- ۱۴۹..... ۷-۹-۴-۳- جنگ بهاطیه
- ۱۴۹..... ۸-۹-۴-۳- جنگ با ایلک قراخانی
- ۱۵۰..... ۹-۹-۴-۳- جنگ مولتان
- ۱۵۱..... ۱۰-۹-۴-۳- جنگ بهیم نغز
- ۱۵۱..... ۱۱-۹-۴-۳- جنگ کتر
- ۱۵۱..... ۱۲-۹-۴-۳- جنگ با غوریان
- ۱۵۲..... ۱۳-۹-۴-۳- جنگ تانیسر (تانیسر)
- ۱۵۳..... ۱۴-۹-۴-۳- جنگ نندبه
- ۱۵۳..... ۱۵-۹-۴-۳- محمود و ابوالعباس خوارزمشاه
- ۱۵۴..... ۱۶-۹-۴-۳- مسعود و جنگ ری
- ۱۵۴..... ۱۷-۹-۴-۳- اشارات دیگر
- ۱۵۶..... ۱۰-۴-۳- اشارات قرآنی
- ۱۵۷..... ۱۱-۴-۳- حفظ صنایع شعری
- ۱۵۹..... ۱۲-۴-۳- حفظ زبان فارسی
- ۱۶۰..... ۱۳-۴-۳- تلمیحات و اشاره های داستانی
- ۱۶۱..... ۱۴-۴-۳- جنبه‌های منفی در اشعار ستایشی عنصری
- ۱۶۲..... ۱-۱۴-۴-۳- تکرار مضامین
- ۱۶۴..... ۲-۱۴-۴-۳- ترک ادب شرعی
- ۱۶۵..... ۳-۱۴-۴-۳- تحقیر اساطیر
- ۱۶۵..... ۴-۱۴-۴-۳- بیان مسائل خلاف واقع
- ۱۶۶..... ۱۵-۴-۳- نتیجه
- ۱۶۷..... ۵-۳- منوچهری دامغانی

- ۱۶۸..... ۳-۵-۱-ممدوحان منوچهری
- ۱۶۹..... ۳-۵-۲-تأثیر شاعران عرب بر منوچهری
- ۱۷۲..... ۳-۵-۳-شیوه شاعری منوچهری
- ۱۷۴..... ۳-۵-۴-جنبه‌های زیبا شناختی شعر منوچهری
- ۱۷۵..... ۳-۵-۵-تصاویر شعری منوچهری
- ۱۷۶..... ۳-۵-۶-ساختار اشعار ستایشی منوچهری
- ۱۷۶..... ۳-۵-۶-۱-موسیقی شعر منوچهری
- ۱۷۷..... ۳-۵-۶-۲-وزن و قالب اشعار ستایشی منوچهری
- ۱۷۸..... ۳-۵-۶-۳-تغزل‌های منوچهری
- ۱۸۰..... ۳-۵-۶-۴-پیکره‌ی اصلی قصیده
- ۱۸۵..... ۳-۵-۶-۵-شریطه و دعا
- ۱۸۶..... ۳-۵-۷-۷-شیوه‌های ستایشی منوچهری
- ۱۸۶..... ۳-۵-۷-۱-مضمون آفرینی با نام ممدوح
- ۱۸۷..... ۳-۵-۷-۲-مانند کردن ممدوح به بزرگان
- ۱۸۸..... ۳-۵-۷-۳-استفاده از پشتوانه‌های اساطیری در ستایش ممدوح
- ۱۸۹..... ۳-۵-۸-ارزش‌های تاریخی و اجتماعی اشعار ستایشی منوچهری
- ۱۹۲..... ۳-۵-۹-حضور زمینه‌های فرهنگی
- ۱۹۳..... ۳-۵-۹-۱-حفظ آداب و سنن
- ۱۹۴..... ۳-۵-۹-۲-حفظ ضرب‌المثل‌ها
- ۱۹۵..... ۳-۵-۱۰-اشارات قرآنی در اشعار ستایشی منوچهری
- ۱۹۶..... ۳-۵-۱۱-بهره‌های اخلاقی در قصاید ستایشی منوچهری
- ۱۹۷..... ۳-۵-۱۲-جنبه‌های ضد ارزشی در اشعار ستایشی منوچهری
- ۱۹۷..... ۳-۵-۱۲-۱-ترک ادب شرعی
- ۱۹۹..... ۳-۵-۱۲-۲-تحقیر شخصیت‌های پهلوانی و اساطیری کهن
- ۲۰۰..... ۳-۵-۱۲-۳-نادیده‌گرفتن خصائل ناپسند ممدوح
- ۲۰۱..... ۳-۵-۱۳-نتیجه
- ۲۰۲..... ۳-۶-۶-مسعود سعد سلمان
- ۲۰۳..... ۳-۶-۱-شیوه‌ی شاعری مسعود سعد
- ۲۰۴..... ۳-۶-۲-اشعار ستایشی مسعود سعد

- ۳-۶-۳- ویژگی‌های ساختاری قصاید ستایشی مسعود سعد ۲۰۷
- ۳-۶-۴- زیبایی‌های تعبیری و معنایی در اشعار ستایشی مسعود سعد ۲۰۸
- ۳-۶-۵- زیبایی‌های تعبیری و زبانی در اشعار ستایشی مسعود سعد ۲۰۹
- ۳-۶-۶- شیوه‌های ستایشگری در اشعار مسعود سعد ۲۱۰
- ۳-۶-۶-۱- ستایش با نسبت دادن صفات پسندیده به ممدوح ۲۱۰
- ۳-۶-۶-۲- تحقیر دشمنان و مخالفان ممدوح به عنوان بخشی از اشعار ستایشی ۲۱۲
- ۳-۶-۶-۳- تنوع توصیفگری در اشعار ستایشی مسعود سعد ۲۱۲
- ۳-۶-۶-۴- مقایسه، تشبیه و برتری دادن ممدوح بر دیگر بزرگان ۲۱۴
- ۳-۶-۶-۵- تغزل در ستایش‌های مسعود سعد ۲۱۵
- ۳-۶-۷- طبقه‌بندی ممدوحان مسعود سعد ۲۱۸
- ۳-۶-۸- انگیزه‌های سرایش اشعار ستایشی مسعود سعد ۲۱۹
- ۳-۶-۹- فواید و بهره‌های مثبت در اشعار ستایشی مسعود سعد ۲۲۰
- ۳-۶-۹-۱- پند و نصیحت به ممدوح در اشعار ستایشی مسعود سعد ۲۲۰
- ۳-۶-۹-۲- اشارات و بهره‌های تاریخی موجود در اشعار ستایشی مسعود سعد .. ۲۲۱
- ۳-۶-۹-۲-۱- فتح جنگوان ۲۲۲
- ۳-۶-۹-۲-۲- فتح شابهار ۲۲۲
- ۳-۶-۹-۲-۳- فتح آگره ۲۲۲
- ۳-۶-۹-۲-۴- جنگ چالندر ۲۲۳
- ۳-۶-۹-۲-۵- جنگ قنوج ۲۲۳
- ۳-۶-۹-۲-۶- دیگر اشارات تاریخی در اشعار ستایشی مسعود سعد ۲۲۳
- ۳-۶-۹-۳- تلمیحات، نکته‌ها و اشارات داستانی در اشعار ستایشی ۲۲۳
- ۳-۶-۱۰- زمینه‌های منفی و ناپسند در اشعار ستایشی مسعود سعد ۲۲۴
- ۳-۶-۱۰-۱- درخواست از ممدوح ۲۲۴
- ۳-۶-۱۰-۲- اغراق در اشعار ستایشی مسعود سعد ۲۲۵
- ۳-۶-۱۰-۳- تحقیر اساطیر و پهلوانان و شخصیت‌های اساطیری ۲۲۶
- ۳-۶-۱۰-۴- ترک ادب شرعی در اشعار ستایشی مسعود سعد ۲۲۷
- ۳-۶-۱۰-۵- مفاخره و خودستایی مسعود سعد ضمن اشعار ستایشی ۲۲۷
- ۳-۶-۱۰-۶- تحریک پادشاه به جنگ ۲۲۸
- ۳-۶-۱۱- نتیجه ۲۲۹

۴-فصل چهارم: شعر ستایشی در دوره ی سلجوقیان ۳۳۰-۳۵۷

- ۴-۱-۱-۴-وضع اجتماعی شاعران در دوره ی سلجوقیان ۲۳۱
- ۴-۲-۲-۴-جایگاه شعر در دوره ی سلجوقیان ۲۳۲
- ۴-۳-۳-۴-ویژگی های کلی اشعار ستایشی دوره ی سلجوقیان ۲۳۴
- #### ۴-۴-۱-امیرمعزی ۲۳۷
- ۴-۴-۱-۴-شيوه ی شاعری امیرمعزی ۲۳۸
- ۴-۴-۲-۴-اشعار ستایشی امیر معزی ۲۳۹
- ۴-۴-۳-۴-تکرار مضامین در اشعار ستایشی امیر معزی ۲۴۲
- ۴-۴-۴-۴-شيوه های ستایشگری امیرمعزی ۲۴۵
- ۴-۴-۴-۱-۴-اشاره تحقیر آمیز به دشمنان و مخالفان ممدوح ۲۴۶
- ۴-۴-۴-۲-۴-بزرگداشت اجداد و نیاکان ممدوح و بیان نژادگی او ۲۴۶
- ۴-۴-۴-۳-۴-توصیف دلاوری های ممدوح و بیان برتری او بر دیگران ۲۴۷
- ۴-۴-۴-۵-۴-تغزل در قصاید ستایشی امیر معزی ۲۴۸
- ۴-۴-۶-۴-زمینه هایی از تأثیر گذاری شاعران عرب و زبان عربی بر اشعار ستایشی معزی ۲۵۱
- ۴-۴-۷-۴-ارزش ها و بهره های موجود در اشعار ستایشی معزی ۲۵۲
- ۴-۴-۱-۷-۴-اشارات قرآنی و سیاست دینی معزی در اشعار ستایشی ۲۵۲
- ۴-۴-۲-۷-۴-فواید تاریخی اشعار ستایشی معزی ۲۵۴
- ۴-۴-۲-۷-۴-۱-اشاره به نام و شجره ی سلجوقیان ۲۵۵
- ۴-۴-۲-۷-۴-۲-اشاره به فتح سمرقند ۲۵۵
- ۴-۴-۳-۷-۴-۳-بیان کیفیت فتح غزنین توسط سلطان سنجر ۲۵۶
- ۴-۴-۴-۷-۴-۴-اشاره به فتح شام و توابع آن ۲۵۶
- ۴-۴-۵-۷-۴-۴-اشاره به فتح روم ۲۵۷
- ۴-۴-۶-۷-۴-۴-اشاره به جنگ ساوه ۲۵۸
- ۴-۴-۷-۷-۴-۴-اشاره به صلح سنجر و محمود ۲۵۸
- ۴-۴-۸-۷-۴-۴-اشاره به روابط قدرخان و سلطان سنجر ۲۵۹
- ۴-۴-۹-۷-۴-۴-جنگ کرمان یا واقعه ی کرمان ۲۵۹
- ۴-۴-۱۰-۷-۴-۴-اشارات کوتاه به دیگر حوادث تاریخی ۲۶۰
- ۴-۴-۸-۴-۴-اشارات داستانی در اشعار ستایشی معزی ۲۶۱
- ۴-۴-۹-۴-۴-جنبه های ضد ارزشی و نکات منفی قصاید ستایشی معزی ۲۶۲

- ۲۶۲..... ۴-۹-۱-۴-۴- ترک ادب شرعی در اشعار ستایشی معزی
- ۲۶۴..... ۴-۹-۲-۴-۴- خودستایی های معزی ضمن قصاید ستایشی
- ۲۶۵..... ۴-۹-۳-۴-۴- درخواست های پست و مادی از ممدوح
- ۲۶۶..... ۴-۹-۴-۴-۴- تحقیر قهرمانان و پهلوانان اساطیری در اشعار ستایشی معزی
- ۲۶۷..... ۴-۹-۵-۴-۴- اغراق های بی وجه در اشعار ستایشی معزی
- ۲۶۹..... ۴-۴-۱۰- نتیجه
- ۲۷۰..... ۴-۵- سنایی
- ۲۷۱..... ۴-۵-۱- شیوهی شاعری سنایی
- ۲۷۳..... ۴-۵-۲- اشعار ستایشی سنایی
- ۲۷۶..... ۴-۵-۳- ساختار اشعار ستایشی سنایی
- ۲۷۸..... ۴-۵-۱-۳- تغزل های سنایی
- ۲۷۹..... ۴-۵-۴- زیبایی های معنوی اشعار ستایشی سنایی
- ۲۸۰..... ۴-۵-۵- زیبایی های لفظی اشعار ستایشی سنایی
- ۲۸۲..... ۴-۵-۶- شیوه های ستایشگری سنایی
- ۲۸۲..... ۴-۵-۱-۶- ستایش ممدوح با صفات پسندیده
- ۲۸۴..... ۴-۵-۲-۶- دور شمردن ممدوح از صفات ناپسند
- ۲۸۴..... ۴-۵-۳-۶- ستایش با پنهان کردن حروف
- ۲۸۵..... ۴-۵-۴-۶- ستایش با استفاده از توصیف های خاص
- ۲۸۵..... ۴-۵-۵-۶- تحقیر مخالفان و دشمنان به عنوان ستایش ممدوح
- ۲۸۶..... ۴-۵-۶-۶- مقایسه با بزرگان
- ۲۸۷..... ۴-۵-۷- ممدوحان سنایی
- ۲۸۸..... ۴-۵-۸- فواید و بهره های مثبت در اشعار ستایشی سنایی
- ۲۸۹..... ۴-۵-۱-۸- پند و اندرز به ممدوح
- ۲۸۹..... ۴-۵-۲-۸- حفظ آثار غیر ستایشی در کنار آثار ستایشی
- ۲۹۰..... ۴-۵-۳-۸- اشارات قرآنی در اشعار ستایشی سنایی
- ۲۹۱..... ۴-۵-۴-۸- اشارات داستانی در اشعار ستایشی سنایی
- ۲۹۱..... ۴-۵-۹- جنبه های منفی و ناپسند اشعار ستایشی سنایی
- ۲۹۲..... ۴-۵-۱-۹- درخواست از ممدوح
- ۲۹۳..... ۴-۵-۲-۹- ترک ادب شرعی

- ۲۹۳..... خودستایی های سنایی ۳-۹-۵-۴
- ۲۹۴..... اغراق های سنایی در اشعار ستایشی ۴-۹-۵-۴
- ۲۹۴..... تحقیر قهرمانان اساطیری در اشعار ستایشی سنایی ۵-۹-۵-۴
- ۲۹۵..... نتیجه ۱۰-۵-۴
- ۲۹۶..... ۶-۴-انوری
- ۲۹۶..... ۱-۶-۴- شیوهی شاعری انوری
- ۲۹۸..... ۲-۶-۴- اشعار ستایشی انوری
- ۳۰۰..... ۳-۶-۴- ویژگی های ساختاری قصاید ستایشی انوری
- ۳۰۱..... ۱-۳-۶-۴- تغزل های انوری
- ۳۰۲..... ۲-۳-۶-۴- تخلص های انوری
- ۳۰۳..... ۳-۳-۶-۴- دعا های انوری در پایان اشعار ستایشی
- ۳۰۴..... ۴-۶-۴- زبان و بیان انوری در اشعار ستایشی
- ۳۰۵..... ۵-۶-۴- شیوه های ستایشی انوری
- ۳۰۵..... ۶-۶-۴- تکرار در قصاید ستایشی انوری
- ۳۰۷..... ۷-۶-۴- ممدوحان انوری
- ۳۰۸..... ۸-۶-۴- بهره ها و فواید موجود در اشعار ستایشی انوری
- ۳۰۸..... ۱-۸-۶-۴- شعر ستایشی با هدفی عالی
- ۳۱۰..... ۲-۸-۶-۴- کارکردها و فواید تاریخی در اشعار ستایشی انوری
- ۳۱۰..... ۳-۸-۶-۴- پند و اندرز به ممدوح
- ۳۱۱..... ۹-۶-۴- حفظ رسوم و سنت های گذشته در اشعار ستایشی انوری
- ۳۱۱..... ۱-۹-۶-۴- نوبت زدن
- ۳۱۱..... ۲-۹-۶-۴- خطبه خواندن
- ۳۱۱..... ۳-۹-۶-۴- داغ نهادن
- ۳۱۲..... ۴-۹-۶-۴- مهر با نقش نگین
- ۳۱۲..... ۱۰-۶-۴- اشارات قرآنی در اشعار ستایشی انوری
- ۳۱۳..... ۱۱-۶-۴- اشارات داستانی در اشعار ستایشی انوری
- ۳۱۴..... ۱۲-۶-۴- نکات منفی و ضد ارزشی در اشعار ستایشی انوری
- ۳۱۴..... ۱-۱۲-۶-۴- درخواست های مادی از ممدوح
- ۳۱۵..... ۲-۱۲-۶-۴- تحقیر خویش ضمن اشعار ستایشی

- ۳۱۶..... ۴-۶-۱۲-۳-اغراق‌های بی وجه و گزاف گوئی در ستایش ممدوح
- ۳۱۷..... ۴-۶-۱۲-۴-ترک ادب شرعی در اشعار ستایشی انوری
- ۳۱۸..... ۴-۶-۱۳-نتیجه
- ۳۲۰..... ۴-۷-۲-خاقانی
- ۳۲۱..... ۴-۷-۱-اندیشه‌های خاقانی
- ۳۲۳..... ۴-۷-۲-شیوه‌ی شاعری خاقانی
- ۳۲۴..... ۴-۷-۳-محتوای شعر خاقانی
- ۳۲۷..... ۴-۷-۴-اشعار ستایشی خاقانی
- ۳۲۹..... ۴-۷-۵-ساختار قصاید ستایشی خاقانی
- ۳۳۰..... ۴-۷-۵-۱-تغزل در قصاید ستایشی خاقانی
- ۳۳۱..... ۴-۷-۵-۲-بخش پایانی و دعا برای ممدوح در قصاید ستایشی خاقانی
- ۳۳۲..... ۴-۷-۶-شیوه‌های ستایشی خاقانی
- ۳۳۳..... ۴-۷-۶-۱-بیان صفات ممدوح
- ۳۳۳..... ۴-۷-۶-۲-بهره‌گیری از عناصر طبیعی در اشعار ستایشی خاقانی
- ۳۳۴..... ۴-۷-۶-۳-قیاس ممدوح با بزرگان
- ۳۳۵..... ۴-۷-۶-۴-سخن گفتن از خود ضمن شعر ستایشی
- ۳۳۵..... ۴-۷-۶-۵-استفاده از دشمنان و مخالفان در قصاید ستایشی
- ۳۳۶..... ۴-۷-۷-۷-ممدوحان خاقانی
- ۳۳۸..... ۴-۷-۸-۸-زمینه‌های مثبت در اشعار ستایشی خاقانی
- ۳۳۸..... ۴-۷-۸-۱- بهره‌های تاریخی در اشعار ستایشی خاقانی
- ۳۴۰..... ۴-۷-۸-۱-۱-ذکر جنگ الب ارسلان با رومیان در قصاید ستایشی
- ۳۴۰..... ۴-۷-۸-۱-۲-اشاره به فتح ارژان توسط منوچهر
- ۳۴۱..... ۴-۷-۸-۱-۳-اشاره به فتنه ی غزان
- ۳۴۲..... ۴-۷-۸-۱-۴-اشاره به محاصره بغداد
- ۳۴۳..... ۴-۷-۸-۱-۵-اشاره به ساختن سد باقلانی و برخی توصیفات آن
- ۳۴۴..... ۴-۷-۸-۱-۶-بیان ملاقات با جمال الدین موصلی در سفر حج
- ۳۴۶..... ۴-۷-۸-۱-۷-بیان ماجرای تعمیر کعبه توسط جمال الدین
- ۳۴۶..... ۴-۷-۸-۱-۸-اشاره به جنگ امیر اسدالدین با روم
- ۳۴۶..... ۴-۷-۸-۱-۹-ذکر سوء قصد به جان اخستان

- ۳۴۷..... ۴-۷-۸-۱-۱۰ ذکر آمدن عظیم الروم عزالدوله به شروان
- ۳۴۸..... ۴-۷-۸-۱-۱۱- اشاره به جنگ دربند وشاببران
- ۳۴۹..... ۴-۷-۸-۱-۱۲- اشاره به جنگ با روس
- ۳۵۱..... ۴-۷-۸-۱-۱۳- اشاره به جنگ با خزرها
- ۳۵۱..... ۴-۷-۸-۱-۱۴- اشاره به جنگ الان - اران
- ۳۵۱..... ۴-۷-۸-۱-۱۵- اشاره به فتنه پس از فتح روس
- ۳۵۳..... ۴-۷-۸-۱-۱۶- ذکر حج عصمه‌الدین و چند نکته تاریخی
- ۳۵۴..... ۴-۷-۸-۱-۱۷- اشاره به تسلط قزل ارسلان بر ابخاز و روم
- ۳۵۵..... ۴-۷-۸-۲- جنبه‌های اجتماعی در اشعار ستایشی خاقانی
- ۳۵۵..... ۴-۷-۸-۲-۱- ذکر آرزوی یافتن گنج
- ۳۵۶..... ۴-۷-۸-۲-۲- اشاره به کاسه گردانی گدایان
- ۳۵۶..... ۴-۷-۸-۲-۳- اشاره به رسوم و آداب مربوط به عروسی
- ۳۵۷..... ۴-۷-۸-۲-۴- بیان اعتقاد گذشتگان به چشم زخم
- ۳۵۷..... ۴-۷-۹- خلاصه‌ی سخن در خصوص سروده‌های ستایشی خاقانی
- ۵- فصل پنجم: شعر ستایشی دوره‌ی مغول وایلخانی ۳۸۶-۳۵۹**
- ۳۶۰..... ۵-۱- شعر ستایشی در دوره‌ی مغول وایلخانی
- ۳۶۳..... ۵-۱-۱- شاعران ستایشگر دوره‌ی مغول وایلخانی
- ۳۶۴..... ۵-۱-۲- ویژگی‌های شعر ستایشی دوره‌ی مغول وایلخانی
- ۵-۲- سده‌ی ۳۶۶**
- ۳۶۶..... ۵-۲-۱- شیوه‌ی شاعری سده‌ی
- ۳۶۸..... ۵-۲-۲- قصاید ستایشی سده‌ی
- ۳۷۱..... ۵-۲-۳- زبان و بیان سده‌ی در قصاید ستایشی
- ۳۷۲..... ۵-۲-۴- ارزش‌های هنری اشعار ستایشی سده‌ی
- ۳۷۳..... ۵-۲-۵- اشعار ستایشی سده‌ی در بوستان
- ۳۷۳..... ۵-۲-۶- انواع قصاید ستایشی سده‌ی از جهت ساختار
- ۳۷۵..... ۵-۲-۷- هدف سده‌ی از ستایش
- ۳۷۶..... ۵-۲-۸- لحن اشعار ستایشی سده‌ی
- ۳۷۸..... ۵-۲-۹- تغزل‌های قصاید ستایشی سده‌ی
- ۳۸۰..... ۵-۲-۱۰- مضامین اشعار ستایشی سده‌ی

- ۳۸۳..... ۵-۲-۱۱-اغراق در اشعار ستایشی سعدی
- ۳۸۴..... ۵-۲-۱۲-ممدوحان سعدی
- ۳۸۴..... ۵-۲-۱۳-فواید و بهره‌های اشعار ستایشی سعدی
- ۳۸۵..... ۵-۲-۱۳-۱-اشارات تاریخی در اشعار ستایشی سعدی
- ۳۸۵..... ۵-۲-۱۳-۲-پند و نصیحت ممدوح در اشعار ستایشی سعدی
- ۳۸۶..... ۵-۲-۱۴-شیوه‌های موعظه در اشعار ستایشی سعدی
- ۳۸۷..... ۵-۲-۱۵-هدف سعدی از موعظه در اشعار ستایشی
- ۳۸۷..... ۵-۲-۱۶-شیوه‌های ستایشی سعدی
- ۳۸۸..... ۵-۲-۱۶-۱-استفاده از اشارات داستانی
- ۳۸۸..... ۵-۲-۱۶-۲-کمک گرفتن از عناصر آسمانی و ستارگان
- ۳۸۸..... ۵-۲-۱۶-۳-حضور دشمنان و مخالفان در اشعار ستایشی
- ۳۸۹..... ۵-۲-۱۶-۴-استفاده از جایگاه پدران و اجداد ممدوح در شعر ستایشی
- ۳۸۹..... ۵-۲-۱۷-جنبه‌های ناپسند اشعار ستایشی سعدی
- ۳۹۰..... ۵-۲-۱۸-نتیجه
- ۳۹۱..... ۵-۳-حافظ
- ۳۹۲..... ۵-۳-۱-شیوه‌ی شاعری حافظ
- ۳۹۳..... ۵-۳-۲-زیبایی‌های لفظی و معنوی سخن حافظ
- ۳۹۵..... ۵-۳-۳-اشعار ستایشی حافظ
- ۳۹۹..... ۵-۳-۴-ممدوحان حافظ
- ۳۹۹..... ۵-۳-۵-شیوه‌های ستایشی حافظ
- ۴۰۰..... ۵-۳-۶-کارکردهای مثبت در اشعار ستایشی حافظ
- ۴۰۱..... ۵-۳-۶-۱-پند و نصیحت به ممدوح
- ۴۰۱..... ۵-۳-۷-جنبه‌های ناپسند در اشعار ستایشی حافظ
- ۴۰۲..... ۵-۳-۷-۱-اغراق‌های حافظ در اشعار ستایشی
- ۴۰۳..... ۵-۳-۷-۲-درخواست از ممدوح
- ۴۰۳..... ۵-۳-۷-۳-تحقیر خود در مقابل ممدوح
- ۴۰۴..... ۵-۳-۸-نتیجه
- ۴۰۵..... ۶-گزیده کتابنامه

نام خانوادگی: امرایی	نام: آرش	شماره دانشجویی: ۸۹۶۰۱۰۱
عنوان پایان نامه: تحلیل انتقادی شعر ستایشی تا پایان قرن هشتم		
استاد راهنما: دکتر نصرالله امامی		
استاد مشاور: دکتر منوچهر تشکری		
درجه تحصیلی: دکتری	رشته: زبان و ادبیات فارسی	گرایش: زبان و ادبیات فارسی
دانشگاه: شهید چمران اهواز	دانشکده: ادبیات و علوم انسانی	گروه: زبان و ادبیات فارسی
تاریخ فارغ التحصیلی: ۱۳۹۲/۱۰/۳۰		تعداد صفحه: ۱۸+۴۱۴
کلید واژه ها: شعر فارسی، شعر ستایشی، مدح، سامانیان، غزنویان، سلجوقیان، ایلخانان		
<p>این رساله بازتاب کوششی است برای نشان دادن ارزش و بررسی انتقادی شعر ستایشی در ادب فارسی. بازه ی زمانی مورد بحث در این پژوهش، از آغاز حضور شعر ستایشی در ادبیات فارسی، تا پایان قرن هشتم است. با توجه به تأثیر اتفاقات و امور سیاسی در شعر ستایشی، طول مدت مورد بحث را به چهار دوره ی سامانیان، غزنویان، سلجوقیان و مغول و ایلخانی تقسیم شده و بر اساس این سلسله ها شعر ستایشی را مورد تحقیق و بررسی قرار داده ایم. در هر دوره یک یا چند شاعر جریان ساز را به عنوان نماینده ی آن دوره انتخاب و ضمن مطالعه اشعار ستایشی آن ها، ویژگی ها و همچنین جوانب پسندیده و ناپسند اشعار ستایشی آنان را استخراج کرده ایم و با ارائه ی شواهدی به تحلیل و تبیین موارد مطرح شده در این زیرگونه ی شعری پرداخته ایم. این رساله مشتمل بر پنج فصل است: در فصل اول کلیاتی در مورد شعر ستایشی، تاریخ شعر ستایشی، اهداف، ادوار و داوری در مورد شعر ستایشی بیان شده است. در فصل دوم ابتدا ویژگی های شعر ستایشی دوره سامانیان ذکر شده و به دنبال آن، اشعار ستایشی رودکی به عنوان نماینده ی این دوره، بررسی گردیده است. فصل سوم نیز به بررسی و بیان مشخصات و ویژگی های اشعار ستایشی دوره ی غزنوی در شعر شاعران برجسته این دوره، یعنی فرخی، عنصری، منوچهری و مسعود سعد اختصاص یافته است. در فصل چهارم ابتدا کلیت شعر ستایشی دوره ی سلجوقی بررسی و سپس، شعر ستایشی امیر معزی، انوری، سنایی و خاقانی تحلیل گردیده است. در فصل پنجم نیز ابتدا اطلاعاتی کلی در مورد شعر دوره ی مغول و ایلخانی ارائه شده و در ادامه، اشعار ستایشی سعدی و حافظ به عنوان نمایندگان این دوره، مورد بررسی قرار گرفته است. پس از بررسی همه جانبه ی شعر ستایشی در ادوار مورد بحث، به این نتیجه دست یافتیم که ارزش ها و فواید فراوانی بر شعر ستایشی مترتب است که می تواند دیدگاه مخاطبان شعر فارسی را نسبت به این نوع شعر تغییر دهد.</p>		

کلیات پژوهش

تعریف مسأله

از آنجا که ادبیات ستایشی بخش قابل توجهی از ادبیات فارسی را دربرمی گیرد و یا به نحوی با شعر ستایشی در ارتباط است و تا کنون توجهی انتقادی و علمی، با نگاهی بی طرفانه نسبت به آن صورت نگرفته، کارکردها و فواید این زیرگونه ی غنائی در شعر فارسی مورد غفلت قرار گرفته و از دید پژوهشگران و علاقمندان پنهان مانده است. این بی توجهی در واقع به منزله نادیده گرفتن بخش مهمی از شعر فارسی است و اشعار ستایشی که خود ظرفی برای ارائه ی بهره های مختلف ادبی و زبانی بوده اند، داغ ننگی بر سیمای ادبیات تلقی شده اند. در این پژوهش سعی بر آن است که ادبیات ستایشی در ترازوی نقد و تحلیلی بی طرفانه قرار گرفته، نکات مثبت و بهره های آن که تا کنون مورد غفلت قرار گرفته اند، باز کاوی شوند.

اهداف

در این پژوهش، ضمن بررسی و مطالعه ی اشعار ستایشی در ادوار مختلف، ویژگی های اشعار ستایشی هر دوره را تبیین می نمایم و با بررسی کلی این اشعار، می کوشیم به اهداف زیر دست بیابیم.

۱- بررسی هنری، انتقادی و ساختاری شعر ستایشی فارسی و طبقه بندی آن.

۲- اصلاح نگاه و تصور موجود نسبت به شعر ستایشی فارسی.

۳- نشان دادن بهره های زبانی، ادبی و تاریخی در شعر ستایشی.

شرح روش اجرای تحقیق

پژوهش به صورت کتابخانه ای انجام می پذیرد، برای دستیابی به منابع مورد نیاز، مراجعه به دانشگاه ها و مراکز اسناد ادبی ضروریست. تحقیق شامل چند بخش است. در آغاز به تعریف ادبیات ستایشی می پردازیم و انواع ویژگی های هر کدام از آنها را ذکر می کنیم. در بخش بعدی به معرفی شاعران مدیحه پرداز هر عصر و برخی آثار ستایشی مهم آن ها خواهیم پرداخت و جنبه های مثبت ادبیات ستایشی را در شعر شاعران دوره های مختلف ذکر می کنیم؛ این بخش خود شامل ۱. کارکردهای اخلاقی است. در این بخش به نکاتی از جمله نکات تربیتی در ادبیات ستایشی، برانگیختن حس رأفت حاکمان، هدایت غیر ملموس حاکمان، تشویق حاکمان به صفات نیک پرداخته می شود. ۲. کارکردهای فرهنگی مدایح. ۳. حفظ زبان فارسی. در این بخش به بررسی ساخت های دستوری و همچنین لغات و ترکیبات خواهیم پرداخت. ۴. حفظ ادبیات. ۵. حفظ سنت ها. ۶. حفظ نام های تاریخی. ۷. حفظ نام های جغرافیایی. ۸. اشارات روشنگر تاریخی. ۹. گسترش قلمرو زبان فارسی. ۱۰. کارکردهای ادبی. در این بخش نیز به بررسی حفظ اوزان شعری و همچنین حفظ صنایع شعری می پردازیم. بخش دیگر کار شامل جنبه های ضد ارزشی ادبیات ستایشی است. در این بخش نکاتی چون بیزاری از شعر و شاعری، بزرگ نمایی های فریبکارانه، ترک ادب شرعی، تضعیف روحیه ملی، سکوت در مقابل صفات زشت اخلاقی ممدوح مورد بررسی قرار می گیرند. ناگفته پیداست که در هنگام کار ممکن است به برخی نکات مثبت یا منفی دیگری برخورد کنیم که در این گزارش به آنها توجه نشده است؛ این نکات مثبت و منفی احتمالی نیز در پژوهش گنجانده خواهد شد.

پیشینه موضوع

در ایران کار مستقل قابل توجهی در خصوص ادبیات ستایشی انجام نگرفته است. و غیر از کتاب «مدح داغ ننگ بر سیمای ادبیات فارسی» تقریباً هیچ کتاب مستقلی در این خصوص نگاشته نشده است. اما در بسیاری از آثار منتشر شده در خصوص شعر فارسی به تناسب موضوع مورد بحث، مطالبی در باره ادبیات ستایشی ذکر شده است. از جمله ای آثار می توان به کتاب هایی چون «تاریخ ادبی ایران و قلمرو زبان فارسی» نوشته دکتر مهدی زرقانی، «تاریخ تطور شعر فارسی» نوشته محمد تقی بهار، «شعر و شرع» نوشته نصرالله پورجوادی، «سیری در شعر فارسی» نوشته دکتر عبدالحسین زرین کوب، «سبک شناسی شعر فارسی از رودکی تا شاملو» نوشته دکتر محمد غلامرضایی اشاره کرد. پیش از این نیز اشاره شد که هیچ کدام از این آثار به صورت اختصاصی و ویژه به شعر ستایشی نپرداخته است و تنها نکاتی کوتاه در مورد شعر ستایشی و اغلب بدگویی از آن ذکر کرده اند. اما مقالات